

OOST EN WEST

Officieel Orgaan der Koninklijke Vereeniging „Oost en West”
Uitgave Schefferdrukkerij, Dordrecht, Wijnstraat 47, Tel. 5700

ADRES DER REDACTIE :
Dr. Kuyperstraat 5, Den Haag;
tel. redactie: 115936; giro 14574

CONTRIBUTIE:
Leden: minimum f 5.— per jaar
Donateurs: minimum f 10.— p. j.

De wachtende taak in Indië

De Commissie-Generaal zal zeer binnenkort naar Indië vertrekken. Zij krijgt een moeilijke taak onder moeilijke omstandigheden te verrichten. Het is, nu het Koninkrijk voor zware beslissingen staat, zeker nuttig ons van de voornaamste problemen rekenschap te geven.

Men kan uitgaan van de Buitengewesten. Men moet er ook van uitgaan. Want daar bestaat op dit oogenblik de samenwerking tusschen Nederlanders en Indonesiërs. Men heeft dit feit van de hartelijke verwelcoming der Nederlanders in gansch die ontzaglijk uitgestrekte Buitengewesten en het feit, dat zij daar werken, samen met de Indonesiërs, in het buitenland en zelfs in Nederland lang niet genoeg bekend gemaakt. Wat heeft men, inzake Indië, eigenlijk wel bekend gemaakt? Doch dit terzijde. Het primaire feit is, dat op Borneo, Celebes, de Kleine Soenda-eilanden, de Molukken, Banka, Billiton, Nieuw-Guinea redelijke verhoudingen bestaan en men er weer kan werken aan herstel en wederopbouw.

De conferentie van Malino heeft getracht, voor de staatkundige ontwikkeling dier gebieden eenige richtlijnen te geven. Dat was een eerste poging. Men moet die resultaten van Malino geenszins beschouwen als een wet van Meden en Perzen. Bindende afspraken werden er niet gemaakt, konden er niet gemaakt worden. Men zal nu eerlang dit overleg voortzetten als de Commissie-Generaal in Indië is. Dan kan men inderdaad tot positiever resultaat komen en het kader ontwerpen voor de staatkundige verhoudingen. Zeker is, dat de volken althans van dit deel van Indië — een deel, dat toch altijd nog even groot is als een stevig brok van Europa! — niet de wensch hebben, de verhouding met Nederland te verbreken. Als men zich hoedt voor insluipsels van Nederlandse makelij, gelijk het dwaze plan voor een „uitspraak” over vijf of tien jaar — waar niemand werkelijk om vraagt — is daar op korten termijn een stevig bouwwerk te ontwerpen: zelfstandige, zelfbesturende deelen van Indonesië binnen het Koninkrijk.

Dat is één. Dat is het begin. Dit moet het uitgangspunt zijn. Het zou ten onrechte geschieden, koos men allereerst de pogingen tot een vergelijk op Java. De hoofdzaak is, dat men allereerst tot een geregelde, hechte verhouding komt met al die vele volken van Indonesië, die zelf deze goede verhouding wenschen.

Dit eenmaal geschied zijnde, volgen Java en Sumatra. Althans: bepaalde deelen van Java en Sumatra. En bepaalde deelen der volken van die eilanden.

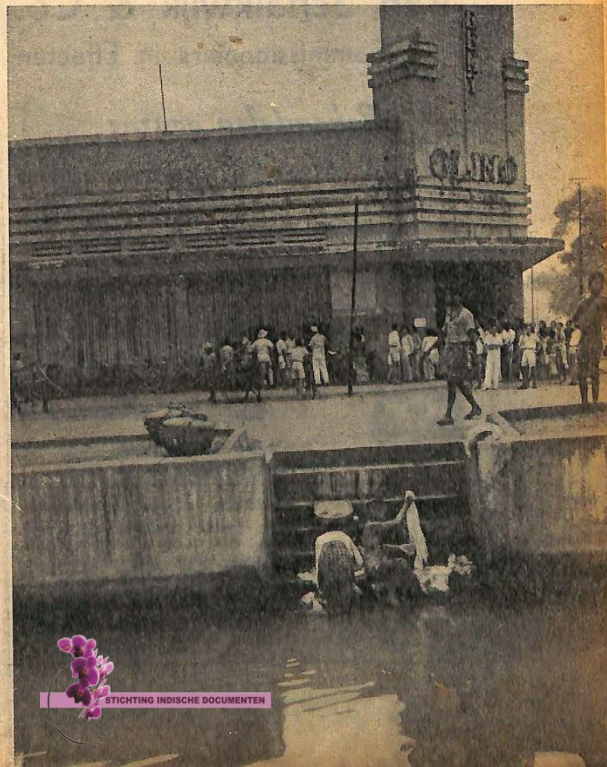
Een vertrouwd beeld van het zich langzaam herstellend Batavia: Molenvliet krijgt weer het oude aanzien; de bevolking doet er weer de wasch. . . .

Het is niet noodig iets terug te nemen van hetgeen werd toegezegd. Het terugnemen van beloften, in het maatschappelijk verkeer ongeoorloofd, is op staatkundig gebied: slechte politiek. Wij behoeven ook niets terug te nemen.

Toegezegd is: zelfstandigheid. Toegezegd is: een eigen regering. Voorbehouden werd: de positie en de rechten der Nederlanders. Vastgehouden werd: het Rijksverband.

Houdt men daar aan vast, dan is een beleid te voeren, dat voor Nederland aanvaardbaar, voor Indonesië de vervulling veler wenschen en voor het buitenland begrijpelijk is. Voorwaarde voor een vergelijk: het bestaan van ordelijke verhoudingen, het herstel der veiligheid, het einde van moord, roof en brandstichting. Het is uitermate noodzakelijk, dat de voor deze primaire taak noodige Nederlandsche militairen zélf degelijk en deugdelijk voorgelicht worden, opdat zij weten, wat zij in Indië gaan doen. Zij gaan er de Indonesiërs helpen

(Zie vervolg
pagina 5)

U kunt nog

tot de eersten behoren

die straks zullen slagen als:

1. SALES-PROMOTOR
2. BEDRIJFSPSYCHOLOOG of
3. BEDRIJFSADMINISTRATOR

door het volgen van de gedegen en praktische nieuwe opleidingen onzer Sectie Onderwijs.

Een oproep in 213 couranten heeft aangetoond, dat voor deze belangrijke functies vrijwel geen bekende krachten beschikbaar zijn (slechts 3 meldten zich), terwijl het bedrijfsleven om hen zit te springen.

Brochures U.O.W 1, 2 en 3 geven interessante bijzonderheden over de bovengenoemde beroepen en over de daarvoor opleidende nieuwe leergangen. Deze belangwekkende brochures worden U op verzoek gaarne gratis toegezonden door de Sectie Onderwijs der

NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR ORGANISATIE

ACHTER ST. PIETER 23-25 - UTRECHT - TELEFOON 12328 EN 16484

Voor telefonische inschrijvingen, toestel 81

Brochure U.O.W 7 geeft uitvoerige bijzonderheden over het Psychotechnicum.

DE INSCRIFJVING VOOR DE IN SEPTEMBER AANVANGENDE STUDIE-GROEPEN IS IN VOLLEN GANG.

U gaat naar Indië?

Dan een

Wereld-Ongevallen-Polis

van „De Zeven Provinciën”

Ongeacht waar U zich ter wereld bevindt, of U reist per SCHIP of per VLEGTUIG, „De Zeven Provinciën Wereldpolis” is steeds geldig, met inbegrip van het Molestrisco.

↓
Uw Makelaar
verschaff U
gaarne
inlichtingen

Vandaag een cliënt
Morgen een vriend.

Assurantie-
Maatschappij

„De
Zeven
Provinciën”
n.v.

Javastraat 1a
's-Gravenhage

Van Schalkwijk & Co.

Commissionnairs in Effecten

*Behandelen gaarne
al Uwe Effecten-zaken*

's-Gravenhage, Javastraat 96
Tel. 111810* (3 lijnen) Postgiro no. 47826
Telegramadres: SCHALKEF

G. J. R. VAN DER GAAG & ZN

Groenmarkt 27, Den Haag
Telefoon No. 112512

Drogerijen - Chemicaliën

Depôt der meest bekende
Binnen- en buitenlandse Spécialité's

Stelt U belang in de verschijning van een Encyclopaedie, volgens een geheel nieuw systeem, waarbij vele bezwaren, die tegen de van oudsher bekende encyclopaedie bestaan zijn opgeheven? Zoo ja, vraagt dan toezending, bij verschijning, van een prospectus betreffende de E.N.S.I.E.

Boekhandel P. v. Ketel

G. J. VAN DRIMMELEN, L. v. Meerdervoort 198b
's-Gravenhage. Telefoon 330481.

HOYNG

Het beste
en oudste magazijn
voor

GESCHENKEN

Brengt leden aan !

Minimum contributie f 5,- per jaar

Operastudio

VAKOPLEIDING VOOR JONGE KUNSTENAARS
in vocaal-dramatische kunst, operette- en opera-koor
Instuderen ensembles en fragmenten, dramaturgie
en analyse inbegrepen. Opvoeringen door de jonge
kunstenaars worden voorbereid.

Inlichtingen: Schepenstraat 89A, Tel. 45499, Rotterdam

Japanners aan Indonesische zijde

Van een correspondent te Bandoeng

Dezer dagen is opnieuw gebleken, hoe Japansche militairen, officieren zowel als minderen, ten eigen bate in troebel water visschen. Alle geallieerde instructies, door hun directe legerchefs en hun keizer bekend gemaakt, ten spijt, denken zij er niet aan, zich bij de geallieerde commando's te melden. Liever dan dat, vechten zij mee aan het hoofd van de door hen gecreëerde benden van heethoofdige en bloeddorstige knapen, voor wie het leven slechts bestaat uit moord en terreur. Dat door hun daden heele gezinnen van eenvoudige en rustige dessa-lieden uit elkaar worden gerukt, dat moeders en meisjes worden meegeroofd om de meest ergerlijke handelingen te ondergaan, dat kinderen aan hun lot worden overgelaten, dat mannen en vaders worden afgeslacht, dat huizen, ja geheele kampongcomplexen door hun toedoen in vlammen opgaan, dat interesseert leiders noch volgelingen. Zij hebben hun zin. Zij varen er wel bij. Dat hun handelingen in geen enkel opzicht ook maar iets te maken hebben met eenigerlei nationalistisch streven, deert hun niet. Daarom kan de V-brigade slechts gelukgewenscht worden met het succes, dat zij gepasseerden Zondag in het Lembangsche had, toen bij een overval drie Japansche officieren konden worden neergelegd.

Aan de hand van binnengekomen berichten werd een patrouille ter verkenning uitgezonden. Bij de opgegeven plaats aangekomen besloot de patrouille-commandant in hinderlaag te gaan liggen en de komende dingen af te wachten. Dat de inlichtingen zeer goed waren, moge blijken uit het feit, dat op nog geen vijftig meter van de plaats, waar onze militairen zich hadden verborgen, zich een bende terroristen verzamelde.

Groot was de verrassing en nieuwsgierigheid van de in hinderlaag liggende militairen, toen zich van de hoofdtroep een klein groepje afzonderde en in hun richting begon te loopen.

Het bleken de leiders van de bende te zijn. Op zes meter van onze jongens verwijderd zette het „gezelschap“ zich neer en werd het plan-de-campagne besproken. De algemeene leiding berustte bij een Japansch officier. Later is gebleken, dat hij kapitein was. In de Maleische taal werden door hem en zijn beide ondergeschikten, resp. een Japansch eerste en tweede luitenant, instructies gegeven aan de eigenlijke bendeleiders. De hoofdmacht zou in drie groepen worden gesplitst. Op een door hem, den Japanschen kapitein, gegeven signaal, zou een bepaalde kampong, worden aangevallen. Wat er met bedoelde kampong zou gebeuren en vooral met de kampongbevolking, wanneer de sinistere gasten hun plan hadden kunnen uitvoeren, laat zich gemakkelijk raden. De afgebrande en vernielde kampongs rond Bandoeng zijn daar even zoovele trieste getuigen van. Inderdaad, wanneer de bende haar plan had kunnen uitvoeren, doch zoover is het dank zij het resolute ingrijpen van onze militairen, niet gekomen. Toen de „staf“-bespreking was beëindigd en de leiders zich gereed maakten om de voorbereidingen te treffen, opende de patrouille het vuur.

De artillerist zou zeggen, „dat het vuur al dadelijk goed lag“. Geen der deelnemers aan de besprekingen heeft iets kunnen navertellen.

De op vijftig meter verderaf gelegen troep schrok op uit haar dommel en begon in het wilde weg in de

richting van onze patrouille te vuren. Het door ons afgegeven vuur was zoo accuraat en beheerscht, dat de terroristen er niet aan dachten tot den aanval over te gaan. Ze vonden het beter een veilig heenkomen te zoeken.

Hoe groot de verliezen van de tegenpartij zijn geweest kon nog niet worden vastgesteld. Wel werden onder de achtergelaten gesneuvelden, behalve de bovengenoemde drie Japansche officieren nog twee Britsch-Indische deserteurs aange troffen. Hoe groot de verwarring bij de terroristen was, moge blijken uit het feit, dat heel wat oorlogsmateriaal door onze patrouille werd buitgemaakt. Hieronder bevond zich een splinternieuwe mortier met bijbehorende granaten en verder karabijnen en handgranaten.

Het behoeft geen betoog, dat de goedgezinde bevolking met genoege hoorde van deze afstraffing.

Berg dit blad niet op, werp het niet weg, doch geef het aan vrienden en kennissen ter lezing. Indien U aan vrienden en anderen een exemplaar ter kennisname wilt zenden, gelieve U dit op te geven aan het Hoofdbestuur Den Haag, gratis toezending volgt.

Van ouds is een druk pasarverkeer een teeken van politieke rust. Op de pasars van Batavia is weer van alles te koop.

Tegen de verdrukking in

Van een onzer correspondenten

MEDAN ONTWAAKT . . .

Zes maanden geleden was Medan nog een grauw en naar-geestig kampement, waar de alang hoog opschoot tusschen de huizen, die er triest en vervallen uitzagen. Het scheen een wanhopige en hopelooze taak iets te beginnen, dat het stadsbeeld zou vervaaijen of dat technische verbetering bracht. Aan alles was gebrek: in de eerste plaats aan materialen. Maar ook aan arbeiders. Ook aan de sfeer van rust en orde, waarbinnen ongestoord en met energie kan worden gewerkt. Aan alles was gebrek. Maar er was onder de Delianen geen gebrek aan moed en ondernemingsgeest. En zoo is men met weinig krachten en met gering materiaal aan de verbetering van dat stadsbeeld begonnen, dat beveiligd en rustig was. Langzamerhand breidde deze veilige zone zich uit. Ook onder de Inheemschen en de Chinezen kwam meer lust om aan den arbeid te gaan, om zich een rustig en behoorlijk bestaan te verwerven. In stroomen trokken en trekken zij naar de veilige zone, waar eten en werk is voor ieder die wat presteeren wil. Wie nu een tocht door Medan maakt, onder leiding van een der ingenieurs van den Technischen Dienst, staat verbaasd over alles wat onder zoo uiterst moeilijke omstandigheden met gebrekkelijke middelen bereikt werd.

In de eerste plaats valt het op dat de wegen, die er eerst middeleeuwsch uitzagen met hun vele kuilen en gaten, belangrijk verbeterd zijn, althans in dat gedeelte van de stad waar het geallieerd beheer „a finger in the pie” heeft. Dagelijks

arbeiden vijfhonderd Inheemsche arbeiders onder Nederlandse leiding aan de wegen, aan de verfraaiing van het uiterlijk der openbare gebouwen en woonhuizen, aan het onderhoud van erven en gazons. Medan herrijst zoo langzamerhand als een Phoenix uit haar asch. Oorlogsschade wordt overal hersteld, de hygiënische dienst zorgde er voor dat de stad weer „schoon” en gezond geworden is. De blanke gevels lachen u allerwege weer tegen als in een gelukkiger en welvarender tijd.

Schitterend werk is verricht voor wat betreft de watervoorziening. Men heeft een aantal putten in het kamp gegraven en daarbij een installatie vervaardigd welke het mogelijk maakt om het grootste deel van de stad van leidingwater te blijven voorzien, wanneer de centrale leidingwatervoorziening eens mocht stagneeren. Dit laatste behoort immers niet tot de onmogelijkheden, aangezien de bronnen van de waterleidingcentrale meer dan veertig kilometer het binnenland in liggen, waar zich geen geallieerde bescherming bevindt en waar geen regelmatig onderhoud van de pijpleiding e.d. mogelijk is. Mocht deze toevoer van water nu eens tijdelijk of voor goed ophouden, dan valt onmiddellijk de nieuwe installatie van den technischen dienst in, die 2000 tons water per dag kan leveren, niet met emmertjes of tankwagens, maar via de bestaande waterleidingkanalen. Dit putwater is natuurlijk niet zoo betrouwbaar als het water van de „Ajer Beresih”, hoewel het er zeer helder uitziet. Voor drinkwatervoorziening heeft men daarom een kookinstallatie gebouwd, welke zeer weinig hout verbruikt en hoofdzakelijk door stoomverhitting werkt en waarmede nagenoeg het geheele beschermde gebied van Medan van thee kan worden voorzien.

Een belangrijk werk van den technischen dienst, pas gereed gekomen, is de bouw van een kampong binnen de beschermde wijken, waar tweeduizend Inheemsche en Chineseesche vluchtelingen uitstekend kunnen worden ondergebracht. Het zijn waarlijk zeer aantrekkelijke woongelegenheden. Geen wonder dan ook dat er „van buiten” een geweldige aandrang bestaat om zich hier te vestigen. Zoo is hier in feite een geheel nieuw dorp verzezen.

Maar er is meer: in het centrum van het beschermde gebied heeft men een houten winkelgalerij gebouwd (hierbij werd een nieuwe dakbedekking toegepast, n.l. bitthess, dat door de Amerikanen gedurende den oorlog voor den aanleg van vliegvelden is gebruikt: jute, geprepareerd met asfalt). De toko's waren in een minimum van tijd verhuurd. Men kan er niet genoeg bouwen.

Prachtig werk heeft de technische dienst ook gedaan bij den bouw van een groote bakkerij, die dagelijks duizenden monden voedt.

Sinds de geallieerden de werkplaatsen van den dienst van Gemeentewerken hebben overgenomen breiden de mogelijkheden voor technische service en het aanbrengen van verbeteringen in de stad zich steeds meer uit. Er heerschte een ware chaos in deze werkplaats, alles bleek verwaarloosd, maar thans begint het bedrijf weer als op rolletjes te draaien en het belangrijkste is dat hier werktuigen kunnen worden vervaardigd, waaraan groot gebrek bestond. Aan allerlei klein-industrieën wordt steun gegeven. Zoo zullen binnenkort weer accu's kunnen worden vervaardigd, door een hier vroeger bestaande accumulatorenfabriek, terwijl ook de drukkerij-bedrijven hier

Het gebouw van de Handelsbank op Noordwijk te Batavia-C. wordt thans o.a. gebruikt voor het betalen van de uitkeeringen aan pensioengerechtigden. Het is hersteld en opgeknapt en ziet er weer frisch uit.

voor reparatiedoeleinden belangrijken steun ondervinden.

De technische dienst te Medan is er in geslaagd het stadsbeeld zooover tot de veilige zône behoort, zoodanig te verfraaien en dusdanige technische en hygiënische voorzieningen te treffen, dat de hoofdstad van Sumatra gerust trotsch mag zijn op het vele dat onder uiterst moeilijke omstandigheden met gebrekkelijk materiaal reeds tot stand werd gebracht.

Men heeft er zichzelf niet op te verheffen. Nog onlangs schreef een der dagbladen te Singapore, dat deze stad, die het zooveel gemakkelijker heeft, een voorbeeld aan Medan diende te nemen wat betreft de gemeentelijke voorzieningen en verfraaiingen. Terwijl Medan nog in politiek opzicht onrustig blijft, heeft men hier al meer schade en verwaarloozing opgeruimd dan in Singapore het geval is.

Dit alles is bereikt door Nederlandsche energie, in hartelijke en goede samenwerking met onze Britsche bondgenooten, die in dit opzicht veel steun en hulp hebben verleend.

Tegen de verdrukking in is Medan ontwaakt en glimlacht het den bezoeker weer toe met glanzend blanke gevels achter fraaie gazons, netjes geschoren heggen en over gladdes verkeerswegen.

Het werk is nog lang niet afgelopen. Er zijn vele plannen, die spoedig zullen worden uitgevoerd, namelijk o.a. het maken van een zwembad in het kamp, op een lommerrijke plaats welke zich zeer wel tot dit doel leent. Het zwembad zal geëxploiteerd worden door de hier onlangs opgerichte Britsch-Hollandsche Club, een comité tot bevordering van de goede verstandhouding en de hartelijke samenwerking tusschen de bondgenooten in dit gebied.

(Vervolg van pagina 1)

om de terreur te bedwingen en den vrede te herstellen, die voor hun eigen welzijn noodig is.

Locale onverzoenlijkheid — Atjeh, Bantam — kan voorloopig worden ontgaan. Zoowel op Java als op Sumatra bevinden zich breede deelen des volks, die niets liever willen, dan met de Nederlanders samen weder aan het werk te gaan. Het zal staatsmanschap vergen, die groepen en hun leiders te bereiken; hetzelfde staatsmanschap zal noodig zijn om samen met hen een staatkundig bouwwerk te ontwerpen, dat een duurzaam bolwerk moet zijn voor vrije ontplooiing der Indonesische krachten, voor hechte samenwerking aller volksgroepen en voor een zelfstandige ontwikkeling in het Rijksverband.

Een zware taak — een taak die alle inspanning, alle toewijding en alle bezieling van Nederlanders en van Indonesiërs ten volle waard is.

STUDIE-COMMISSIE

De aandacht zij gevestigd op het bestaan van de Studiecommissie der Kon. Ver. „Oost en West”. Deze commissie stelt zich ten doel kinderen van ouders, die gevestigd zijn in de overzeesche gebiedsdeelen, bij te staan inzake huisvesting en studie. Met medewerking van haar gedelegeerden, oud-Indische onderwijssmannen, wordt toezicht op de kinderen uitgeoefend en de ouderlijke zorg zoo veel mogelijk vervangen.

Inlichtingen verstrekken de gedelegeerden, de heeren H. Rozier, oud-inspecteur van het onderwijs in Ned.-Indië en J. Oudraad, Javastraat 82, Den Haag.

NIEUWS OVER AZIË

Nog altijd vormt het nijpend plaatsgebrek een verandering voor het geregeld verschijnen onzer overzichten der gebeurtenissen in Azië. Ontbreekt reeds zeer veel aan de voorlichting van het Nederlandsche volk over Indië — thans meer dan ooit een levenszaak! — aan eenige redelijke informatie omtrent hetgeen in andere landen van Azië voorvalt komt men in het geheel niet toe. Toch zou er, alweder gezien het bestaan van Nederlandsch-Indië en gezien onze verbondenheid daarmede ook als het eens Indonesië zou heeten, voor Nederland wel alle aanleiding bestaan hetgeen voorvalt in andere Aziatische landen wat nauwkeuriger te volgen dan thans kan geschieden.

Een snel overzicht geeft dit scherpe beeld van het grootste werelddeel:

in het Nabije en het Midden-Oosten een soms zeer omzichtig, soms over-duidelijke druk van Sowjet-Rusland;

in Britsch-Indië een labiel evenwicht, uiterst wankel, nu Hindoes en Mohammedanen een vorm moeten vinden voor een samenleving zonder Britsch opperbestuur;

in Burma, Ceylon, Malakka, Britsch-Borneo het zoeken van nieuwe vormen van zelfbestuur met vrij-wat steviger streven naar bescherming van Britsche belangen dan men zou veronderstellen;

in Fransch Indo-China politieke moeilijkheden die, niet wat hun oplossing, doch wel wat hun aard aangaat met de onze vergelijkbaar zijn;

op de Filippijnen de eerste schreden der onafhankelijkheid, slechts duurzaam door Amerikaanschen steun;

in Japan een diep onder de oppervlakte teruggevlucht patriotisme, dat, onbereikbaar voor de Amerikanen, militaristen laat droomen van herstel, van opkomst, en van nieuwe agressie-plannen en illusies, thans zorgvuldig verborgen achter een beleefd-lijdzame aanvaarding der Amerikaanse controle;

in China tenslotte, het geplunderde, bestolen en beroofde China, staan de volgelingen van Tsjiang Kai Shek tegenover een dreigend en onverzoenlijk communisme.

Strijd dreigt — strijd woedt reeds, want er wordt in vele streken van China telkens zeer hard gevochten — in het verre Oostelijk deel van Azië. Strijd dreigt ook in het uiterste Westen van dit contingent, en wordt ook daar reeds fel gevoerd.

Niet in Turkije. Want weliswaar gaan de eischen van Sowjet-Rusland inzake de Dardanellen samen met een zenuwenoorlog door geweldige manoeuvres vlak-langs de Turksche grenzen, manoeuvres waar vliegtuigen en tanks en gansche divisies aan deelnemen, maar toch is het nauwelijks aanneemelijk, dat Sowjet-Rusland althans de eerste jaren zou trachten met geweld aan Turkije te ontnemen, wat het door redelijk overleg niet kan verkrijgen.

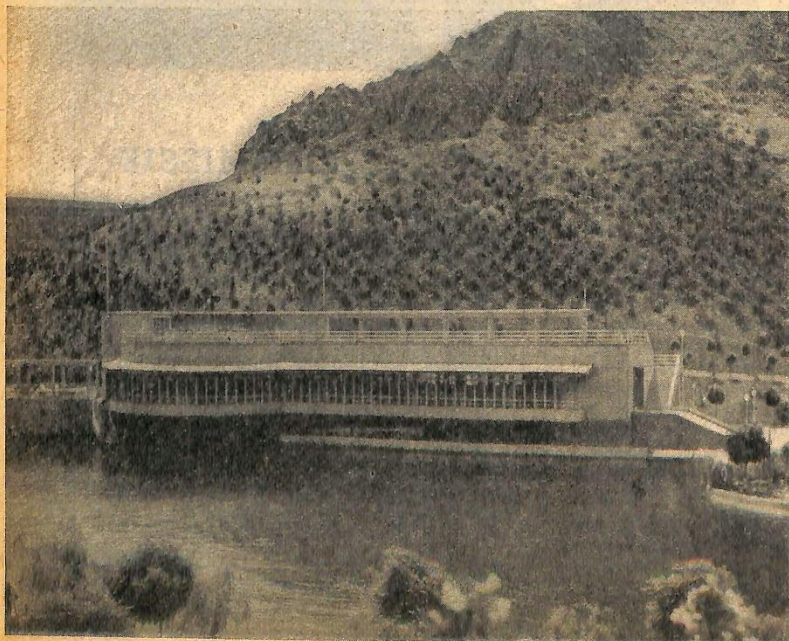
Het blijft uiteraard velen groepen in Moskou een doorn in het oog, dat de verdere doordringing in het Nabije Midden-Oosten, in Perzië zóó onstuimig begonnen, dat men er internationale politieke moeilijkheden voor over had, aan de randen van Afghanistan bekroond met het stichten van een nieuw sowjet-republiek Tanu-Tamu, op het vrijwel eensgezind verzet van Turkije afstuit. De Turken wenden zich te krachtiger naar het Westen, naarmate de geheele Balkan — voorsnog op Griekenland na — zich onherroepelijker als machtsgebied der Sowjets voordoet.

De strijd in dit deel van Azië wordt gevoerd in het aller-Westelijk deel: in Palestina. Daar strijden de Joden, onderling verdeeld in groepen, die gaan van zeer gematigden tot onverzoenlijke terroristen, verbeten voor het recht, althans één land op aarde het hunne te mogen noemen. Een Britsch voorstel — de Engelsche politiek is hopeloos beklemd tusschen de wensch in Palestina den vrede te behouden en nieuwe strategische steunpunten als Gaza te versterken, nu Egypte als zodanig is weggevallen en de noodzaak, de Arabische volken niet te-zeer van zich te vervreemden — wil Palestina in vier brokken verdeelen. Het Amerikaansche voorstel wil dit eveneens, maar werpt den Joden wat grooter brokken toe. Voors-

hands ontmoeten deze voorstellen in Joodsche en Arabische kringen fel verzet. Waarbij zeker niet de minst opmerkelijke factor in een uiterst-gespannen situatie gevormd wordt door het feit, dat Sowjet-Rusland formeel en officieel de Arabieren steunt....

* * *

Juist zooals men inzake Ned.-Indië verzuimd heeft, de wereld duidelijk te maken dat, terwijl op Java en Sumatra de republiek werd uitgeroepen, de bevolking van geheel overig Indië den Nederlanders welgezind is, zoo weet de wereld evenmin, dat groote delen van Fransch Indo-China de terugkeer der Franschen met instemming hebben begroet. In groote

Stuwdam van irrigatiewerk in Turkije.

Op vele markten bieden de Japanners in Tokyo de meest verschillende goederen te koop aan. Koopers zijn vaak de Amerikaansche soldaten.

deelen van Annam, in Cambodsja, in Cochinchina is dit het geval. *Niet*: in Viet Nam.

Aan dit agressieve deel van Indo-China is zelfstandigheid binnen het Rijk toegerekend. Ook de andere deelen verkregen deze zelfstandigheid: een eigen regering, later in federaal verband te brengen, en die federatie deel van het Fransche Rijk.

Viet Nam, waarvan de president Ho Chi Minh persoonlijk communist is, is daarmede uiteraard niet tevreden. De strijd gaat nu allereerst over Cochinchina. Over dit aan Viet Nam grenzende gebied werd op 6 Maart, toen de Franschen de zelfstandigheid van Viet Nam erkenden, overeengekomen dat er later een referendum gehouden zou worden om uit te maken, of Cochinchina zelfstandig zou blijven dan wel zich aansluiten bij Viet Nam. Maar op 1 Juni hebben de bewoners van Cochinchina, die allerlei narigheid voorzagen, met instemming van de Franschen zelf een „republiek Cochinchina“ uitgeroepen. Met Nguyen Van Thinh als president; met een adviseerenden raad, waarin Franschen naast Annamiëten zitting hebben; en met een parlement.

Hierover is men in Viet Nam in felle woede ontstoken. Men zegt, dat dr. Thinh een kwade collaborateur is, dat hij zoo leelijk met de Japanners heulde en dat het heele geval door de Franschen is opgezet. Zij willen zelf Cochinchina hebben. En zij willen *niet* die Indo-Chinesche federatie, waartoe Cochinchina reeds is toegetreden.

In Fontainebleau is men met de afgevaardigden van Viet Nam niet tot zaken kunnen komen. Men zal het eerlang nog eens probeeren. Maar intusschen vermenigvuldigen zich in het binnenland van Indo-China de incidenten. Nu de Franschen, die wat laat kwamen, langzamerhand hun troepenmacht in Indo-China wat op peil hebben gekregen — zij hebben er nu 72.000 man Fransche troepen, plus 6.000 in het Rijnland gerecruiteerde Duitsche vrijwilligers, plus vrij veel tanks, plus van Amerika gekochte vliegtuigen — is het niet waarschijnlijk, dat zij voor de extremisten van Viet Nam uit den weg zullen gaan.

Maar Indo-China, dat vóór den oorlog 1.560.000 ton rijst placht te exporteeren, zal dit jaar slechts 100.000 ton naar de hongerende landen van Azië kunnen uitvoeren.

***

De situatie in China, dreigend en ongunstig, is het best samen te vatten in de dezer dagen gepubliceerde gemeenschappelijke verklaring van John Leighton Stuart, Amerikaansch generaal en gevolmachtigd gezant:

„Wij hebben tezamen elke mogelijkheid onderzocht om aan het huidige conflict een einde te maken. . . De wensch naar een vreedzame oplossing schijnt vrijwel eenparig te bestaan

bij het geheele volk. . . De economische situatie eischt een snelle oplossing, wil men een rampzalige instorting voorkomen. Nochtans dreigt de strijd het geheele land in het ongeluk te storten. . . Zoowel de Regeering als de Communisten schijnen een einde aan de gevechten te willen maken, maar het schijnt voor de partijen onmogelijk een oplossing te vinden, waarbij aan de vijandelikheden in geheel China een einde zou komen.“

De Amerikanen hebben sinds den vrede aan hun Chinesche politiek veel zorg en geld besteed. Zij trachten nog steeds te bemiddelen. Maar de tijd schijnt nog zeer ver, waarin 400 miljoen Chineezzen eens „400 million customers“ zullen zijn. . .

***

Gillende vrouwen; branden, die stadswijken in vuur doen opgaan; omvergeworpen trams en auto's; honderden opengebroken en leeggeplunderde winkels. Hitte, brandlucht, duizenden dooden. Calcutta in Augustus 1946.

De strijd ging *niet* tegen de Engelschen.

Er is bij de vele dagen durende onlusten, de bloedigste die Britsch-Indië sinds jaren kende, geen Engelschman gevallen. Er is op geen Engelschman een aanval gedaan. De Engelsche gouverneur, een pas-benoemd Labour-man, heeft alles gedaan om te bemiddelen; hij heeft tenslotte den strijd bezworen.

Die strijd woedde tusschen Hindoes en Mohammedanen. De laatste vormen in deze grootste stad van Britsch-Indië een numerieke minderheid. Een onbelangrijk incident was de aanleiding. Een twist, een belediging, een klap. En eensklaps brak de volkswoede los. Troepen Hindoes en troepen Mohammedanen stortten zich op elkaar, brandden elkanders huizen af, vochten tot de lijken zich opstapelden. In blinde woede.

Een sombere begeleiding van de pogingen, die nog steeds gaande zijn, om een zelfstandige Britsch-Indische regering te vormen. Een somber voortkeeren voor de onafhankelijkheid van een Britsch-Indië zonder de stabiliseerende, bemiddelende, orde handhavende kracht van het Britsche bestuur. . .

Benzeame landen van woestijnen, grasvlakten en hooge bergen. Ontzaglijk uitgestrekte landen, waar vele jaren lang geen Westerling komt en waar maar weinig menschen wonen. Mongolië en Sinkiang. Landen, brokken van een werelddeel, het schier onmetelijk grensgebied tusschen Siberië en China. Mongolië en Sinkiang, eenige malen grooter dan Duitschland en Frankrijk samen. Landen, diep verscholen in het hart van Azië...

Eens kwamen uit dit Mongolië de ruiterscharen van Djenghis Khan, die stormden over Azië en die doordrongen tot voor de muren van Weenen.

Dat is zeven eeuwen geleden. Sindsdien viel Mongolië terug

in de vergetelheid, Sinkiang werd weer een nauwelijks bewoond en nauwelijks bekend land vol ontoegankelijke bergketenen en wilde woestijnen. Vagelijk werd in beide landen de Chineseche souvereiniteit erkend.

Maar sinds lang doet er zich Russische invloed gelden.

Nochtans bleven, eigenlijk gedurende de geheele negentiende en twintigste eeuw, Mongolië en Sinkiang uitgestrekte bufferstaten, die China scheidden van Sowjet-Rusland. Dit was hun voornaamste beteekenis. Zij droegen bij tot een zeker evenwicht in Azië.

Dit evenwicht wordt nu verbroken.

In het verdrag tusschen China en Sowjet-Rusland van Augustus 1945 werd Buiten Mongolië erkend als onafhankelijke republiek, indien een te houden volksstemming zich daarvoor uitsprak. Natuurlijk sprak die volksstemming zich daarvoor uit en op 5 Januari 1946 heeft Tsjiang Kai Shek die onafhankelijkheid erkend, Moskou deed hetzelfde en bereids wordt het lidmaatschap der Verenigde Naties aangevraagd.

Wat Sinkiang betreft, dit verkreeg op 28 Juni 1946 autonomie; Tsjiang Kai Shek erkende in het verdrag het recht van Sinkiang om een eigen leger te houden van zes regimenten, zelf den buitenlandschen handel te regelen, verder het recht op vrijheid van godsdienst en vergadering. Tot dien tijd werd van Moskou uit het Chineesch-Russisch verdrag van Augustus 1945 scrupuleus nageleefd. Den laatste tijd echter wijzen talloze teekenen op een zich nochtans sterk uitbreidenden Russischen invloed.

Robert Shaplen, de correspondent van Newsweek, die een der weinigen is, die de laatste jaren in deze streken doordrong, wijst er wat Sinkiang betreft op, hoezeer dit land geheel op het Russische gebied georiënteerd is. De enige spoorwegverbinding met den vreemde bestaat in een onlangs doorgetrokken stuk van den Turksib-spoorweg van Alma-Ata tot aan de grens van Sinkiang. En de Mohammedanen van het grensland Sowjet-Kazakstan onderhouden steeds nauwer betrekkingen met hun geloofs- en rasgenooten in Sinkiang.

En wat Mongolië betreft zijn de banden met Moskou steeds hechter geworden. Deze Mongolen, die de uitslagen van de volksstemming in hun land met 20.000 snelle paarden door ijlboden lieten verzamelen, slaan vele in hun ontwikkeling over: terwijl vele deelen des volks nog als nomaden leven, en hun heele maatschappij nog vol nomadische trekken is, springen zij over op een Marxisme, dat in het industriële Westen geboren werd... Hetgeen niet wegneemt, dat er zoo sterke communistische en pro-Russische tendenzen werken, dat langzamerhand de stichting van een Sowjet Buiten-Mongolië niet meer kan verbazen. In China, dat zijn grensgebieden met Sowjet-Rusland zóó duidelijk onder Sowjet-invloed ziet geraken, dat zij ophouden grensgebieden te zijn, woedt op dit oogenblik de strijd met de Chineesche Communisten. Tot heden zijn daarbij géén directe Sowjet-invloeden waarneembaar; Moskou houdt zich nog stipt aan het bestand van 1945. Het heeft andere zorgen... Het heeft, wat China betreft, een geduld, dat puur-Aziatisch is. Hetgeen niet wegneemt, dat het waarlijk niet alleen de Amerikanen zijn, die de verstoring van het evenwicht aan China's grenzen met bezorgdheid gadeslaan.

Uit Mandsjoerije trokken de Russen terug. Zij lieten er sterke Chineseche communisten achter. En ook daar geeft de situatie tot bezorgdheid aanleiding te over.

Brief van 'n Toean...

*Hoe lang nog, schrijft een toean vanuit ons rimboeland,
Hoe lang nog houdt die waanzin daarginds de overhand?
Je moest eens kunnen kijken hoe alles hier herleeft,
Nu weer zoo'n stomme toean zijn stomme printas geeft!*

*Ze zitten weer te wachten in risjes voor 't kantoor:
Hun soesah, hun perkaras, daar is de toean voor.
Ze voelen net als vroeger weer veiligheid en rust.
Hun prauwtjes zeilen 's avonds weer langs een vrije kust.*

*Ze worden niet bestolen en niet meer gevexeerd,
Nu weer gewoon zoo'n toean hun hobbeland beheert.
Ze komen weer om voorschot voor altijd weer een feest
Zooals het steeds zal blijven en altijd is geweest.*

*Ze hebben niets vergeten, ze hebben niets geleerd,
Ze hebben wel verloren en nog veel meer ontbeerd,
Maar brengen, net als vroeger, hun soesah naar 't kantoor.
Hun klachten en perkaras, daar is de toean voor!*

*De schooltjes gaan weer open, net als het vroeger was,
Dezelfde toean goeroe, dezelfde rommelklas,
En bapa slaat zijn patjol weer in zijn sawahgrond
En als de regens komen, dan gaan de mantris rond.*

*Er is niets nieuws geboren, er is niets nieuws ontstaan.
Wij moeten rustig verder en steeds weer verder gaan.
Nooit haasten en nooit jachten, en, och, al dat gezag,
Dat is en blijft de toean! en daarom: pluk den dag!*

*Dat doen zij ook, waarom niet? Zóó ging het altijd goed.
Wat kan er anders komen dan dat wat komen moet?
De zon zinkt op de sawahs, de dag is weer gedaan,
En even blijft de toean nog langs een paadje staan.*

*Het paadje naar de kampong, waarlangs hun leven gaat
In altijd door die stille en zachte regelmaat.
Zoolang zoo'n stomme toean, zoo'n stuk verleeft gezag,
Gewoon en net als vroeger HUN toean blijven mag.*

BRAMMETJE

Met de K.N.I.L.M. naar de kleine Soenda-eilanden

door Dr. C. Schouten

Met dit opschrift grijpen wij eigenlijk hetzij naar het verleden, hetzij naar de toekomst. Immers, in het heden bestaat er geen KNILM, geen Koninklijke Nederlandsch-Indische Luchtvaart Maatschappij, doch wel het 19e squadron. Dat is de naam, waarin bij het uitbreken van den Pacificoorlog de KNILM werd omgedoopt en dezen naam draagt zij thans nog. Haar is opgedragen de verbinding tusschen de eilanden van de archipel en tusschen Indië en Australië in stand te houden. Aan het hoofd van het 19e squadron staat kol. W. Versteegh, de directeur van de vroegere KNILM en zooveel mogelijk staat het oude personeel dezer maatschappij ook in dienst van het 19e squadron.

Het mag als bekend worden verondersteld, dat vóór den oorlog de KPM de niet alleen economische doch ook ideële taak had de verbinding tusschen de honderden eilanden van de archipel te handhaven. Op het oogblik laten de omstandigheden zulks niet toe: de KPM heeft vijf zevende van haar vloot door oorlogsgeweld ingeboet, punten van strategisch belang zijn naar voren gekomen, snel personenvervoer is vaak meer geboden dan ooit tevoren, onmiddellijk en snel terugkeerend vlagvertoon kan van het grootste belang zijn. Het is het 19e squadron, hetwelk deze taak thans zooveel mogelijk heeft overgenomen en zijn net in steeds uitgebreider mate over ons eilandrijk spant. Het meest recente voorbeeld daarvan is de nieuwe lijn Batavia—Soerabaja—Denpasar (Zuid-Bali)—Soembawabesar—Koepang—Waingapoe (Soemba)—Maemere (Flores) en terug. Schrijver dezes had het voorrecht de derde vlucht op deze lijn op 9, 10 en 11 Juni jl. te mogen medemaken. De wekelijksche dienst is op het oogblik aldus, dat op Zondag van Batavia naar Koepang, op Maandag van Koepang naar Soemba en Flores en weer terug naar Koepang en op Dinsdag van Koepang naar Batavia gevlogen wordt.

Het is nog donker als in den prillen morgen van den 9en Juni op Kemajoran twintig passagiers hun naam hooren afroepen. Den vorigen dag reeds zijn zij met hun bagage gewogen. Het vliegtuig wordt benut tot op de laatste kilogram, welke het kan vervoeren. Want tientallen passagiers, wier voorrang door een overkappingsinstantie wordt bepaald, staan op de ranglijst te wachten.

Niettegenstaande het pas half zes is, ronkt Kemajoran reeds van motoren, welke proefdraaien, van vliegtuigen, welke als waggelende eenden langzaam over de bonkige grasvlakte taxiën. Onze machine staat dicht bij het armzalige stationsgebouwtje, niettemin worden wij er vanwege de service per vrachtautot heengereden. Ettelijke „kisten“ staan geparkeerd, de onze staat met de deuren wagenwijd open, waardoor een helder schijnsel naar buiten gult, gereed om ons te ontvangen. Het blijkt een groot transportoestel te zijn, de bekende C 47, d.w.z. de tot vredesdoeleinden omgebouwde DC 3 uit den oorlog, alias een Dakota. In het donker van den nacht glinstert de machine zilver op als een machtige, geheimzinnige vogel of als een vreemde, blinkende visch, bewegingsloos, gevangen door de nog grotere macht van den mensch.

De stationschef zelf doet ons uitgeleide en niemand minder dan de gezagvoerder, de heer J. van der Veen, ontvangt ons in zijn toestel. Zooals de geheele bemanning en bijna het geheele personeel van het 19e squadron, is ook hij gemilitariseerd en zijn rang is die van ten lt. vlieger-waarnemer.

Onze plaatsen worden ons aangewezen door het eenige vrouwelijke lid van de zeskoppige bemanning, de flightnurse. Zij vermaant ons de gordels te gebruiken bij de start en daarbij niet te rooken. Zij gaat ieder langs en helpt de onwennigen onder de passagiers de riemen aan te sjoeren. Aanleiding tot dit voorschrift is, dat bij start en landing de theoretische kans bestaat, dat „er wat gebeurt“ en in dat geval houdt de riem den passagier aan zijn plaats vast, terwijl hij anders — het vliegtuig behaalt immers op den grond reeds een snelheid van 160 tot

180 km — niet onzacht zou terecht komen en daarover dan waarschijnlijk wel niet veel zou kunnen vertellen.

De deuren gaan dicht, wij zijn afgesloten van de wereld rondom. Het zachte getril van de aluminiumkist, het geronk in de allernaaste nabijheid, vertellen, dat de twee motoren van 1250 pk elk aan het draaien gebracht zijn. Het geluid is zoo regelmatig, dat het bepaald vertrouwen wekt. Even later wordt naar de startbaan getaxied, nog even wordt op volle toeren gedraaid, dan gaan de remblokken los en als de snelheid 180 km bedraagt, laten wij den grond los, wij „hangen“. Even zes uur wijst het horloge en wij herinneren ons, dat wij volgens de dienstregeling inderdaad om zes uur moesten vertrekken.

Het wordt intusschen reeds wat lichter, een rosse gloed teekent zich af boven den oosterhorizon, rood lichten de kruinen der duizenden klapperboomen, de daken van Batavia teekenen zich reeds afzonderlijk af en vooral de haven van Priok licht als een glazen schaal op uit de effen grauwhuid van het nog slapende landschap.

De flightnurse helpt ons thans ons uit de riemen te verlossen en biedt ieder een stukje kauwgommi aan. Last van luchtziekte schijnt niemand te hebben, er heerscht zelfs een bepaald gezellige stemming. Schrijver heeft het voordeel in zijn buurman een ouden kennis terug te zien, den heer C. W. Schuller, resident van Timor en Onderhoorigheden, waarheen deze vlucht in hoofdzaak voert. Er wordt overal druk gepraat en men heeft nauwelijks belangstelling voor het landschap onder ons. Een eindelooze reeks van sawah's schuift onder ons voorbij, sommige blinkend van vruchtbaarmakend water, andere bruin van pasgesneden stoppels, weer andere lichtgroen van opspretend bitit. Kali's winden zich wentelend naar zee, als linten van bruin water, hetwelk zij stuwen in de reinheid der blauwe golven. Bij Indramajoe, waar de delta van de Tjimanoeck zich in de Javazee stort, verlaten wij het land en steken naar Djapara over. Van bergen valt er niets te zien. De ochtendnevelen verzamelen zich om de hellingen van Java's reuzen en het zal pas na Soerabaja zijn, dat wij ons in hun aanblik zullen kunnen verlustigen.

De flightnurse komt al weer op de proppen, ditmaal komt zij ons werkelijk verrassen met een beker geurige koffie, wat goed doet op deze hoogte. Er wordt bovendien voor nuttige lectuur gezorgd, want even later komt zij met de eerste route-informatie van de RCY 981, blijkens welke wij ons te 7.25 op 10 mijl te Noorden van Semarang bevonden; de snelheid bedraagt 171 mijl (275 km), wij vliegen op 8000 voet (2400 m.) hoogte; vermoedelijk zullen wij om 8.30 te Soerabaja zijn, waar wij ons horloge 1/2 uur zullen moeten verzetten en na het ontbijt om 9.45 weer zullen starten. Inderdaad een nuttige en leerrijke informatie.

Even later — de tijd valt kort dank zij de gezelligheid, vooral voor mij, die van den resident van Timor zooveel wetenswaardigs te hooren krijg — volgen wij den loop van de Bengawan- of Solorivier, de eenige groote rivier op Java, welke in de

Aan den maaltijd in het ruim van de „Tegelberg“, met evacués op weg naar Nederland.

Waar rust en orde heerscht, is de goede verstandhouding hersteld: Hollanders en Indonesiërs op een sportveld te Batavia — samen trachten zij den bal weer hard te krijgen.

lengte-as van het eiland stroomt. Als wij hem uit het oog verliezen, zijn wij telkens aan het eerste doel der reis gekomen: een prachtig gezicht over den trechter, de nauwe zeearm, welke Madoera van Java scheidt, boeit ons en geeft een duidelijk beeld van de ligging van deze eens zoo bloeiende metropool van Oost-Java. Dan zweven wij over het vliegveld Tandjong Perak en staan om klokslag halfeenen met de wielen op den grond. Op de minuut vertrokken komen wij op de minuut aan ook. Spoedig zal blijken, dat dit geen toeval is, doch de vaste regel bij de KNILM; beter op tijd dan welk ander vervoermiddel ook.

Het is nog steeds nevelig. Zelfs de massale Ardjoeno hult zijn majesteit in wattige wolken en over het vliegveld hangt de atmosfeer van een komend onweer. In de cantine staat ons ontbijt gereed en het is zoo rijkelijk, dat wij er de helft van moeten laten staan, ook al smaakt het ons nog zoo goed. Als men eens op het vliegveld rond kijkt, ziet men overal vooruitgang. Er zijn vier maanden verstreken, sedert schrijver dezes hier het laatst was en deze periode blijkt lang genoeg om zelfs bij oppervlakkige beschouwing in verschillende opzichten vooruitgang te kunnen constateeren, al was het maar in de service in de cantine, de inrichting van een druk bezocht postkantoor e.a.

Om 9.45 gaat de deur van het vliegtuig weer dicht, hiervoor schijnt de mecanicien te moeten zorgen, waarmede hij de rol van den conducteur vervult, die op het station de portieren dichtslaat. Het aantal passagiers is thans tot tien gedaald, tevens het maximum. De kleine vliegvelden waarop wij thans zullen moeten dalen en waarvan wij zullen moeten opstijgen, laten immers een hogere belasting niet toe. Als wij weer goed en wel in de lucht zijn, komt de 2e piloot, de 2e lt. J. Kingma, mij vragen of ik zijn plaats wil innemen. Ik ben werkelijk verrast en laat het mij geen tweeden keer vragen. Wij zijn juist boven Straat Madoera aangekomen als ik in de gemakkelijke bestuurdersstoel heb plaats genomen en het mij vergund is nu eens goed en op mijn gemak de wereld voor, onder, boven en naast mij te zien. Op dit oogenblik had ik met niemand ter wereld willen ruilen. Want, overal waren de wolken opgetrokken, en er was geen einde. Hoewel ik toen reeds op andere reizen 35.000 km door de lucht had afgelegd was mij nog nooit het geluk ten deel gevallen zooveel van de wereld in één oogopslag te kunnen bewonderen. Aan bakboord strekte zich lang en vlak als een reep Madoera uit. Aan stuurboord stuwde ver weg de Brantas een gele massa in de blauwheid van de zee. Verder vooruit verzeen de Tenger (2614) en de hoogste berg van Java, de Smeroe (3672). En boven dit alles waasde de immense oneindigheid van het heelaal, vervuld van laaiend zonnevuur. Bleek werd daardoor de zee, bleek de verre bergen, bleek de hemel, ja de geheele schepping werd opgenomen in het Al van uitwaaiend licht en er was niets meer, niets dan de oneindigheid.

Na enkele minuten kwam ik weer tot mezelf. Want ik zag hendels links van mij, heele bosjes van hendels, met roode en witte en zwarte knoppen. Voor mij duizelde het van trillende wijzers, klokjes, getallen, aanwijzingen. Een zilveren vleugel, waarvan de onderdeelen door duizenden klinknagels waren verbonden, priemde rechts van mij in de ijle lucht. Een

1250 PK tezamen gemiddeld 430 liter benzine van 100 octaan per uur. De spanwijdte van het een vliegtuiguiteinde naar het andere bedraagt 28 m, de lengte van neus tot staart 21 m.

Wij naderen de kust van Java. Doch in de opalen schaal der oneindigheid wordt Java slechts de vage rand, welke ons met de werkelijkheid en begrensdheid der wereld verbindt. Langs de kust glanzden de daken van het een stadje na het andere en onder ons plekken witte zeilen ver overhangend over de donkerder scheepjes, alsof zij dreigen deze te zullen doen omslaan en dit toch niet doen, integendeel, hen brengen naar het beoogde doel. Evenals 's menschen levensschip wel eens dreigt om te slaan, doch zich des te fierder dan verheft op de onstuimige levenszee. Wij passeeren de Javakust boven Panaroekan; het eens zoo nijvere stadje heeft nu zijn prauwen ongebruikt op het strand liggen. Hoe lang nog? Wij onderscheiden ze stuk voor stuk, zelfs van 7000 voet (2100 m.) hoogte. Daarstraks, tusschen Batavia en Soerabaja, vlogen wij op 8000 voet om van den gunstigen wind op die hoogte te kunnen profiteeren. Op het zoo korte traject Soerabaja—Denpasar is het niet de moeite waard ons zoo hoog te begeven. Bij den wolkenlozen hemel en het grenzenloze uitzicht bestaat er bovendien geen gevaar van tegen de bergen aan te vliegen, de oorzaak van de meeste vliegongelukken. Intusschen schuift de aloonloon van Sitoehondo met zijn missigt onder ons voorbij, een suikerfabriek zendt haar grauwe schoorsteen naar ons op.

Ik heb nu enkele minuten achtereen zitten schrijven en als ik weer opkijk, kijk ik letterlijk tegen reuzen op: aan stuurboord verrijst het Idjengeberge met de Raoeng (3332), Rante (2664) en Merapi (2800). Bij hun ontzaglijke hoogten, ontzaglijk zelfs hoewel wij zelf op 2100 m. vliegen, valt de Baloeran (1240) aan bakboord in het niet. De wereld dezer reuzen is nu niet meer een onbegrensde heelaal rondom, doch een naar de sublimiteit van den hemel opstrevende aarde. Wij naderen de bergen steeds meer, zij worden nu toch wel wat kleiner, nu wij dicht bij en minder dan duizend meter onder hun top zijn. Meer en meer nadert de aarde tot ons op, doch er zijn geen remous, het is ideaal weer. Reeds worden Bali en de Straat van dien naam in flauwe lijnen zichtbaar. De kust van Java vol klapperplanten, even ten noorden van Banjoewangi — het stadje plekt in ver verschiet — is spoedig bereikt.

Even noordelijk van den nauwsten doorgang vliegen wij over de Straat. De zee is diepblauw, overgaande in gifgroen, opstuwend naar het land toe, waaruit een zoom van witte, levenskanten banen schuimend wordt geboren. Op de kaart is Bali maar een klein eiland, een pareltje in de keten van paarden aan den evenaar. Maar hoe groot is Bali van de lucht uit! En toch overzien wij er slechts een klein gedeelte van, want wij dalen reeds langzaam van 7000 op 3500 voet (2100 op 1050 m.). Wij steken het eiland over waar het op zijn smal is en hebben reeds spoedig het Zuiderstrand en den Indischen oceaan bereikt. Ook hier rimpelt de sappieren zee een hermelijnen zoom tegen de smaragd, die Bali is.

De gezagvoerder toont mij de teekening van het vliegveld Denpasar, waarop wij aanvliegen. Daarop staat precies aangegeven de lengte van het vliegveld, zijn breedte, de — bij regens — verraderlijke zachte plek, de hoeveelheid benzine

Het meest gebruikte hoofddeksel in Indië: de „pitji”. De zwarte zijn het meest populair.

waarop alleen in geval van nood kan worden gerekend. Even later doemt het schiereiland waarop Denpasar ligt uit de verte op. Hier, in de vruchtbare, dichtbevolkte vlakte is elk stukje grond in sawah omgezet. Er is een spiegeling van de zon overal, elke sawah is een facet, er zijn zoovele zonnen als er sawahs zijn, het licht gutst uit de oneindigheid van den hemel, uit de onmetelijkheid van den oceaan, maar ook uit het land straalt het licht, uit de sawahs, uit de waaiering der duizenden klapperboomen en er is hier een feest, als van de apotheose van het licht.

Wij komen beneden 2000 voet en dus neemt de piloot zelf het stuur weer in handen, immers boven deze hoogte vlogen wij automatisch. Voor wij landen van Oost naar West, tegen den wind in, moet ik mijn plaats weer noode afstaan.

Denpasar. Een Mitchell B 25, een bommenwerper, nu eens ongestriipt, dreigend met zeven mitrailleurs, staat even verder op het vliegveld. Linten van kogels vullen den neus. Zijn taak is infiltratie van Java uit over de nauwe Straat Bali te bestrijden. In het keurige stationsgebouwtje staat een versnapering voor ons gereed. Levende varkens en kippen — zonder deze kan men zich Bali niet denken — liggen in afwachting van vervoer in andere richting. Flinkke varkens van zeker 40 kg zijn het en ze kosten f9.— per varken, terwijl de prijs van het varkensvleesch te Batavia f1,50 per kg bedraagt. De kippen kosten f1.—. Uitwisseling van post en vracht heeft plaats, dan gaat de reis weer verder. Wij krijgen een toegift: er wordt even omgevlogen naar Denpasar zelf. In de stijgende middaghitte ligt de stad te slapen, verscholen in een weelde van boomen. Alleen de ruime aloonaloo plekt kaal in het centrum en breede moderne asfaltstraten leiden er kaarsrecht heen. Eenige keeren daveren wij laag over dit centrum van de slapende stad heen. Want met een alles overtreffende behulpaamheid rekent de gezagvoerder uit hoe hij met het oog op den zonnestand moet vliegen, opdat ik een foto zal kunnen maken, vooral van de Hindoetempel, welke langs een der zijden van de aloonaloo duidelijk valt te onderscheiden.

De Goenoeng Agoeng of Plek van Bali, vóór de landing op Denpasar nog zichtbaar, gaat nu schuil achter de wolken. Grillige massa's van witte onwezenlijkheid toornen nu als reeksen van gematerialiseerde schimmen overal tegen den hemel op. Doch de majestiteit van de Rindjani (3726) op het snel naderende Lombok vermogen zij toch niet te overwinnen. Straat Lombok blauwt glanzend in een diepte van 4000 voet (1200 m) en Mataram passeeren wij om 11.50, eens historische bodem, thans vreedzaam, zelfs juichend om de recente bevrijding. De Kondo (2950) nadert en in de volgende coulisse van dit scheppingsstoevel van de Rindjani, het dak der wereld. Overal wolken: wij moeten stijgen om in elk geval veilig te zijn en gaan op 6000 voet (1800 m.). Remous zijn te verwachten en Van der Veen beduidt mij zijn voorbeeld te volgen en me vast te gorden, anders zou men met het hoofd tegen den bovenwand van de cockpit aanvliegen. Zwart steekt de Rindjani tegen het smetteloos wit der wolken af en verheft zich nog eens zoo hoog als wij reeds vliegen. Nu zijn wij, met hem, boven de wolken, eenzaam. Slechts hij en wij weten ons boven de wolken, waaronder de aarde is verdwenen. Doch deze gedachte gevoel ik als een heilighennis tegen de schepping. Immers, wij zijn maar sterfelijke, nietige menschen in een nog broozer vliegtuig, hij was, is en zal zijn, hij leeft het leven als van een god. Wij kunnen tot onvindbare resten te pletter slaan tegen zijn stoere wanden, doch hij zou daarom geen rimpel plooiën in de ongenaakbaarheid van zijn eeuwig leven.

Niet lang duurt het of ook de machtige blik op de ongenaakbare majestiteit van de Rindjani behoort weer tot het verleden, zij het ook, dat deze een onuitwisbare plooi heeft achtergelaten in de zich door den tijd weer tot een effenheid vervlakkende zee onzer herinnering.

Soembawa licht reeds op uit ver verschiet en even later wijst mij de gezagvoerder op zijn kaart kaap Sukaja, dan het stadje Oetan — niets ontbreekt er op deze kaart. Het zinken dak van de missigt van dit plaatsje blakert in den zonneschijn en geeft ons het vermoeden van de hitte beneden. Maar ook in het vliegtuig maakt de warmte zich reeds spoedig bemerkbaar, want de hoogtemeter zakt gestadig. Soembawa maakt een veel kaleren indruk dan de eilanden Java, Bali en Lombok, welke er dichtbegroeid en sappiger uitzagen. Bali en Lombok

werken bovendien door de zeer hoge bergen op een kleinere basis massaler; Soembawa is bij de scheppingsdaad over een grootere oppervlakte platter geslagen, van een grilligheid zonder weerga: een eiland slechts van kapen en diep insnijdende baaien, van schiereilanden, zonder kern, slechts met de Tannora (2851) op een dezer schiereilanden. Doch deze is nog zoo ver, dat hij thans nog slechts kan vermoed worden ginds, over de Saleh-baai.

Dan daveret de RCY 981 laag over de daken en boomen van Soembawa-besar, de wielen bonzen over den grond en in de hitte van den middag staan wij stil, reeds dadelijk temidden van een ons aangepende menigte, hoewel het reeds voor den vijftien achtereenvolgenden keer is dat hier een lijnvliegtuig landt. Als wij voet op den grond zetten, doen wij dat op het grondgebied van de residentie Timor en Onderhoorigheden. Bali en Lombok worden van Soerabaja uit bestuurd. Ter aanpassing aan de residentie beginnen wij den tijd een half uur te verzetten. Vervolgens rijden wij het even verder gelegen stadje in, hetwelk het bekende, stille beeld vertoont van een afgelegen plaatsje in de buitengewesten: om een aloonaloo, heen enkele steenen huizen van rijke Chinezen en Arabieren, toko's, een schuur, waarin de ijsfabriek, de elektrische centrale, de woningen van hen, die het Nederlandsch gezag vertegenwoordigen. Onder dezen moet de ass.res. M. Israel worden genoemd, daar hij ons land een zeer grooten dienst heeft bewezen. De toestand op Soembawa was nl. na de capitulatie van Japan niet gunstig voor ons. Reeds in 1942 hebben inheemsche troepen hier gemuit en getracht de Europeanen te interneren. De bezetter regeerde hier met steun van zelfbestuurders, die van een anti-Nederlandsche gezindheid blijk gaven. Toen de herbezetting eindelijk midden Januari 1946 kon plaats vinden, geschiedde deze onder leiding van den heer Israel, wel is waar met steun van enkele troepen, doch door het winnen der zelfbestuurders voor ons gezag door diplomatieke onderhandelingen en zonder dat er een schot behoefde te worden gelost. Ook het paleis van den sultan ligt aan de aloonaloo. Het draagt inderdaad het karakter van een paleis met zijn impressief dak in verdiepingen en steunend op zuilen waartusschen de galerijen wegschermen naar de vertrekken daaraachter. De standaard vertoont een witten panter.

Als wij na den rit door het stadje en een bezoek aan autoriteiten weer op het vliegveld terugkomen, is de goede zorg van de KNILM weer het eerste, wat wij daar bespeuren: een heerlijke nasigoreng staat gereed en deze blijkt wel zoo daverend, dat een der medepassagiers spontaan bekend, dat deze nasigoreng op Soembawabesar heel wat beter is klaargemaakt dan die, welke hij den vorigen dag bij een hooge gastvrouw te Batavia heeft genuttigd.

Het vertrek geschiedt weer op de minuut: 14.45 gaat de deur dicht, even later zijn wij boven de Saleh-baai. Het aantal passagiers is intusschen vermeerderd met den Indonesischen arts van Bima, 260 km van Soembawabesar gelegen, die vanwege zijn politieke houding op het matje geroepen wordt. De platte kruin van de Tambora wordt nu boven de wolken zichtbaar. Tengevolge van de grilligheid van den vorm van het eiland zijn wij in een oogwenk van de Noord- naar de Zuidkust verzeild geraakt. Ik geniet weer in de cockpit en in mijn hart

prijs ik deze gastvrije bestuurders, de beste, die ik ooit had kunnen treffen. Er is nog iemand anders, die ik met woorden prijs: de flightnurse, die mij op 8000 voet (2400 m.) hoogte koffie met heusche slagroom brengt, tegen den slaap en tegen de kolete.

Het weerbericht — hetwelk om het uur wordt gevraagd — komt van Penfoei, het vliegveld bij Koepang, binnen: 15.00 I (= loco-tijd), zicht 18 km, wolken op 2500 voet hoogte, 0,3 van den hemel bedekt met wolken, wind NW 12 km, barometer 763. Al deze gegevens zijn van belang voor de navigatie van nu en het landen van straks, b.v. de barometer voor de hoogteberekening, de windrichting met het oog op het landen tegen wind in. Omgekeerd geven ook wij elk uur aan het vliegveld van bestemming onze plaats op, hetgeen de naspeuring in geval van nood mogelijk maakt. Doch aan zulk een slechts theoretische mogelijkheid denkt niemand — het is hier heel wat veiliger dan op het land of op het water — en het Indonesische grapje van lang geleden (KNILM-kalau naik ini lekas mati = als je hier inklimt, ben je gauw dood) klinkt als een volkomen anachronisme. De vliegtuigen zijn perfect in orde, de bemanningen getraind. Van der Veen vertelt mij, dat hij dit terrein uit den oorlogstijd als zijn vzetzak kent. In die periode heeft hij van Australië uit hierheen heel wat bombardementsvluchten moeten ondernemen. „Ik vlieg nu heel wat rustiger dan toen”, zegt hij en in zijn stem klinkt de haakbaarheid om het voorbij zijn van den oorlog. Als ik hem vraag, hoeveel vliegers hij er heeft op zitten, luidt het antwoord: „tweeduizend”. En als ik hem vertel, hoe nietig mijn zuinig en welgetelde 134 uren daarbij afsteken, klinkt zijn bemoeidheid, doch bescheiden wederwoord: „U komt anders al aardig in de richting”.

Met hun 2250 toeren per minuut daveren de motoren nu over de Savoeze, welke haar naam ontleent aan een der kleinste eilanden van de Timorgroep, het eilandje met de schoone vrouwen, van wie er menige naar de andere eilanden gehaald wordt. Zoo is b.v. de gemalin van den radjah van Timor een Savoeese prinses. Maar hier op 8000 voet is de natuur van een geheel andere, een heilige, schoonheid, welke eeuwig is en tot een zijwendend juichen noopt. 15.10: aan stuurboord flauwt lichtbruin Soemba op, aan bakboord liggen grillig en lang gerekte Komodo en Rintja. Al jaren is het mijn droom de beide zeldzaamste dieren der wereld in hun eigen land te mogen zien: de kiwi-kiwi van Nieuw-Zeeland en de waranus komodensis van Komodo. Doch toen ik op Nieuw-Zeeland was, heb ik daar geen kiwi-kiwi kunnen zien en nu ik bij Komodo ben, kan ik er geen waranus ontdekken. De schattingen betreffende het aantal nog aanwezige exemplaren van deze voorwereldlijke reuzenleguaan loopen van 700 tot 2000 uiteen. Dierentuinen zouden wel f100.000,— voor een exemplaar over hebben. Zoo zou dit onwezenlijke wezen, dat als van een verloren wereld uit tot ons spreekt, nog een bron van deviezen voor ons kunnen blijken. De schepping echter verheft mij hier boven de Savoezee ver boven alle aardsche wenschen uit: de slechts bleeke schimmen van Soemba en Flores vermogen niet meer de oneindigheid om mij heen te begrenzen; hier gaat zelfs de schepping teloor in de vervaging van het heelal, in haar eigen, eeuwige bron, in God.

Gelukkig maar, dat ik niet tot de bemanning van het vliegtuig behoor. Deze immers behoort, hoe hoog ook in de lucht, met de beide beenen op den grond te staan. Dat zulks inderdaad het geval is, bewijst het feit, dat Van der Veen bezig is het diagram betreffende het benzineverbruik bij te houden. Moet hij dan niet sturen? Neen, dat laat hij aan den automatische piloot over, deze klimt en daalt, maakt zelfs bochten, kan letterlijk alles behalve het starten en landen. Het hoe en waarom wordt mij volledig uitgelegd, doch ik ben het weer kwijt. Ik weet alleen nog maar dat alle vlieginstrumenten zich links bevinden, terwijl de instrumenten voor het bedienen van de motoren rechts zijn ondergebracht. Ook de flightnurse blijft met beide beenen op den grond en bewijst dit door het brengen van een beker met papaja. Haar service is „af”, het ontbreekt er maar aan, dat zij het ons ingiet.

Wij koersen nu ZO en om 15.30 schuift kaap Sasar op Soemba aan ons voorbij. De Soembaneesche overlevering wil, dat er eens een brug van kaap Sasar uit naar de Zuidkust van Flores liep en dat de voorvaders, de merapoe, van daaruit naar Soemba kwamen en zich bij aankomst op de kaap in drie groepen splitsten. Ook nu nog weet iedere Soembanees van stand zijn stamboom tot een dezer drie groepen op te voeren, nog heden is de godsdienst der heidenen op dit eiland op den cultus dezer merapoe gericht.

Wij zijn nu anderhalf uur van Penfoei verwijderd. Even later zien wij de baai van Waingapoe het land inbuigen. Flores blijft niettemin zichtbaar: bij 110 km zicht is het land nooit geheel uit ons gezichtsveld verdwenen. Nu rijst het eilandje

Savoe aan verre einder. Bruin is Soemba, verdroogd zijn de kali's en in zijn dorheid herinnert het aan het nabije Australië. Om 16.30 komt Koepang in zicht. Uit de verte gezien rijst het stadje blank op aan de blauwe zee en doet den argelooze niets ongewoons vermoeden. Een KPM-stoomer ligt op de reede en maakt het beeld van een afgelegen haven in de buitengewesten compleet. Doch als wij naderen, zien wij hoe de stad een ruïnenstad is, welke een bepaald triesten aanblik biedt. De muren staan wezenloos naar de groote wijde wereld te kijken, als schedels met holle ooggen, een aanklacht tegen de beschaving der 20ste eeuw.

Om 17 uur komen wij op het vliegveld Penfoei met de wielen aan den grond. Het terrein is een hoogvlakte, ongeveer 10 km buiten Koepang gelegen. Dit terrein is nog niet zoo heel lang bekend en werd door een van de vorige residenten gevonden, die wist, dat er volgens de overlevering een veldslag tusschen verschillende stammen op de hoogvlakte van Penfoei geleverd zou zijn en toen naar deze hoogvlakte op zoek is gegaan. De naam duidt op een Polynesische taal. Door een dor landschap, dat savannenachtig aandoet en waarin lontarpalmen de voornaamste boomsoort zijn, rijden wij eerst naar de ruïnenstad. Werkelijk geen huis blijkt bij de geallieerde bombardementen in 1943 te zijn gespaard gebleven. Niettemin vindt men er al weer een paar Chineseesche eethuizen, een bioscoop, een kapper. Het kerkhof van gesneuvelde Australiërs wordt door de ondergaande zon in rose gloed gedompt. Bloed kruipst daardoor langs de kruisen op de graven, alle gelijk, zoals in den dood allen gelijk zijn. Bloed ook gutst van de bleeke ruïnes langs den straatweg en loodzwaar stuwst zelfs de zee bloedroede golven tegen de doodsche stilte, die staat op het strand. Als wij naar Bakoe Nasse rijden, zijn de bergen amethyst geverfd als in rouw over de tragedie van hun eiland.

Boeken over Indië

„Mooie herinneringen aan blijde dagen”.

Uitg. R.K. Boekhandel St. Augustinus, Curaçao.

Februari 1944 was nog een zeer harde oorlogsmoment. Wel waren voor Duitsland de nederlagen aan het Oostfront, in Noord-Afrika en elders reeds begonnen; wel begon ook reeds het moeizame terugdringen der Japanners van eiland tot eiland. Maar het zou nog maanden duren voor de invasie in Normandië begon. En geheel Indië lag nog onder de wreede overheersing der Japanners.

Vrij waren, van gansch het Koninkrijk der Nederlanden, alleen Suriname en Curaçao.

En dit laatste gebiedsdeel beleefde schoone dagen. Van 26 Februari tot 5 Maart 1944 duurde het bezoek van H.K.H. Prinses Juliana aan de Nederlandsche Antillen en het zal door niemand, die het mede mocht beleven, worden vergeten. Eenvoudig, hartelijk, jubelend was de ontvangst op Curaçao, op Aruba en St. Maarten. Er bleek bij de geheele bevolking, niet één groep uitgezonderd, een diepe, hechte genegenheid voor het Vorstenhuis te bestaan, die warm en oprecht tot uiting kwam.

Dit zoo geslaagd bezoek wordt in een foto-album herdacht. Het is gelukkig, dat de herinnering eraan wordt vastgelegd in een zoo uitnemend uitgevoerd boek met zoo fraaie foto's — door J. Linker — en toelichtende tekst door F. van Tilburg. Het „woord vooraf” door dr. P. Kasteel, gouverneur van Curaçao, getuigt: „Het is de simpele waarheid, wanneer hier wordt getuigd, dat bij het vertrek van Hare Koninklijke Hoogheid aller wensch was en sindsdien is gebleven: tot weerziens op onze zonnige eilanden, waar de liefde tot het Huis van Oranje echt is en sterk”.

Van dit Gedenkboek, dat in Augustus 1945 het licht zag, zijn nu een vijfhonderd exemplaren naar Nederland gekomen gratis vervoerd door de K.N.S.M. De prijs bedraagt f 4.—. Het vormt een blijvende herinnering aan een gelukkige gebeurtenis in zeer donkere tijden. Leden van „Oost en West” kunnen het boek bestellen bij de afdelings-secretariaten.

J. de Jong: „Het geestesleven der volken van Indonesië”.
J. B. Wolters, Groningen, 1946.

Ware door de vorige regering de voorlichting inzake Indië, óók de voorlichting van hen, die men er als militairen heen zond, niet zoo schromelijk verwaarloosd, zou zou de inhoud

Een der voornaamste gebouwen van Batavia. Het gebouw der Koninklijke Paketvaart Maatschappij te Batavia — de tekst der officiële foto spreekt wel zeer ten onrechte van „het voormalige KPM-gebouw”. — Thans is daar „HQ-A.F.N.E.I.” gevestigd, hetgeen beteekent het hoofdkwartier der geallieerde troepen.

van dit boekje tot de stof behoord hebben, die men *iedereen*, die naar Indië gezonden werd, door lezingen, door voordrachten en door lectuur als geestelijke bagage had meegegeven.

Deze mededeelingen, het geestesleven in Indonesië rakend, hebben gelukkig reeds velen bereikt; degenen, die de Indologische Cursussen van het Indisch Instituut te Amsterdam volgden, de leerkrachten bij M.O. en L.O., die bepaalde cursussen volgden, zoomede een aantal aspirant-reserve-officieren.

Het is een zeer nuttig boekje.

Het geeft in eenvoudige, begrijpelijke taal een toch zeer degelijk inzicht in het geestesleven in Indonesië. Het behandelt eerst het primitieve denken. Dynamisme, animisme, demonologie en taboevoorschriften. Het traceert dan de invloeden der Hindoe-godsdiësten en het geeft dan een overzicht van de geschiedenis, de geloofsleer en de mystiek in de Islam en van de Mohammedaansche wet.

Bij passende — misschien wat te weinig — illustraties, geeft de auteur, zonder ergens oppervlakkig te worden, een voor den leek begrijpelijk overzicht. Hij gaat natuurlijk maar zelden dieper op de stof in, doch is volledig genoeg om, wie tot verdere studie geneigd is, toch een zeer bruikbaar uitgangspunt te geven.

Wij moesten niemand naar Indië laten gaan zonder redelijke voorlichting op dit niveau.

Dr. H. Neverman: „Onder koppensnellers en menscheneters”. A. J. G. Strengholt's Uitg. Mij., A'dam, 1946.

Dr. Neverman heeft in 1933 en 1934 door middelen van de Baessler-Stichting een reis door de Stille Zuidzee gemaakt. Hij vertoefde langen tijd in het Zuidelijk deel van Nederlandsch Nieuw-Guinea en bezocht daar o.m. Frederik Hendrik eiland, waar hij menschen ontmoette, die nog nooit een Westering hadden gezien. Dit Zuid Nieuw-Guinea heeft noch bergen, noch koraalriffen. Het is een vlak land van bosch, vlakten, moerassen en hitte. Na een inleiding vol bijzonderheden over Merauke en zijn bewoners vertelt dr. Neverman van de dorpen der Marind-Anims, van demonen en tovenaars, van Frederik

Hendrik-eiland, de moerasmenschen, de Jabgas en de Sohoers, van het eiland Komolom en hij bespreekt tenslotte het contact van de menschen, die nog leven in het Steenen Tijdperk met de civilisatie.

J. B. WOLTERS

Groningen - Batavia

INSULINDE

Serie handleidingen voor de kennis van Indonesië

Zo juist verschenen: DERDE DEEL

*Het geestesleven der volken van
Indonesië*

door J. DE JONG

Prijs ..... f 2,50*

Verkrijgbaar bij de Boekhandel

Engageert voor Uw Voorstellingen, Feesten, Partijen, het

„Musica Cabaret” van „MARTIN RIJKEN”
Uitsluitend prominente Ned. artisten en musici
Verstrekt U vrijblijvend alle gewenschte inlichtingen

MARTIN RIJKEN

Artiest en Ondernemer, Mathenesserlaan 430 b
ROTTERDAM (West) Telefoon 30126 (K 1800)

Programma's in iedere prijs en genre

Internaat „Aerdenhout”

SLINGERWEG 6, AERDENHOUT

Voor leerlingen

middelbare scholen of gymnasium
in Haarlem en omgeving

Toezicht van onze docenten bij huiswerk en studie.
Voortdurende medische en tandheelkundige controle.
Dicht bij tramhalte gelegen.

Inlichtingen bij den Directeur: G. SMIT Sr.
Kleverparkweg 79, Haarlem, telefoon 18298

Bontmantels

Veulen, Kalf, Persianer,
Mol, Persianer-Patte,
Lapin, 1946 Chevette

Ook groote sorteering
in $\frac{3}{4}$ Mantels

Zilvervossen - Martercolliers

Zomerprijzen

PEPERZAK beheerscht 't vak
Edisonstraat 126, Tel. 336665, Den Haag

Ant. A. Lohman

Juwelier - Horloger

Kalverstraat 138, Amsterdam-C.
Diezerstraat 39, Zwolle.

Uw horloge-reparatie

kunnen wij weer uitvoeren

De cursus

voor mannen en vrouwen met durf. en doorzettingsvermogen per maand f 6,—

Hogere
Alg. Ontwikkeling

104 lessen in: geschiedenis, kunstgeschiedenis, litteratuur, sociologie, economie, Godsdiensten, mythologie, muziekgeschiedenis, rechtskennis, wijsbegeerte, psychologie, rhetorica, staatsinrichting.

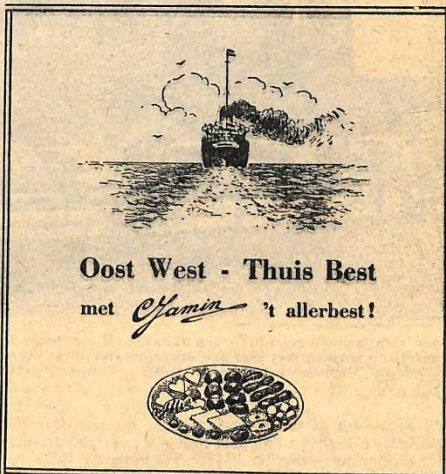
EEN CURSUS
VAN BESCHAVING

Vraagt
prospectus

O.W. 11

USCULWEG 20
DEN HAAG
Tel. 773224
No 6 v.w. tel 181221

Oost West - Thuis Best

met *Ojamin* 't allerbest!

H. B. LOHMAN & ZOON

Juweliers

PLAATS 5 - DEN HAAG
Telefoon 113442

INKOOP

van juweelen,
gouden en zilveren werken
Sportprijzen

Hotel Pomona

(met Vegetarisch Restaurant)

Molenstraat 53, Telef. 116067*
DEN HAAG

Tijdschriften voor Indië

Het hoofdbestuur van het Ned. Roode Kruis doet een beroep op U ten behoeve van Uw land- en rijksgenooten in het verre Oosten, die dringend behoefte hebben aan recente lectuur. Helpt hen door een abonnement op dit blad af te sluiten (door f 6,— te storten op gironummer 14574 van Oost en West) ten name van de afd. BARK, Hoofdbestuur van het Ned. Roode Kruis, Den Haag, dat voor onmiddellijke doorzending zorg draagt. Adressering aan particulieren in Indië is niet mogelijk.

ER IS
MAAR
EÉN

Klokken-Dokter

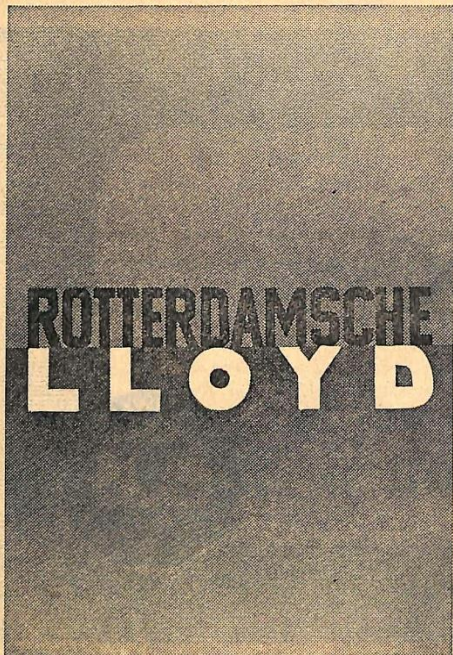
Telefoon
2 nummers
33.38.69
33.79.26

in Den Haag, RUYSDAELSTRAAT 72-129
met de *grootste reparatie-inrichting*
op het gebied van antieke klokken

zoals: staande klokken met en zonder speelwerk, Engelsche tafelklokken met maan en datum, Friesche klokken, stoel- en staartklokken met en zonder maan en datum, sloopjes enz.

Met de meest moderne uurwerken het aangewezen adres
ALLE ONDERDEELLEN VOORRADIIG

W. J. Innemee & Zonen n.v.

Den Haag
Denneweg 71-73
Telefoon 115940*

•
Haarlem
Kinderhuisvest 29-33
Telefoon 10441

**Begravenis
Transport
Crematie**

Oost - West

KOLEN KEMELING

ZIJN 'T BEST

Laan van Meerdervoort 382, Tel. 333243
Anth. Heinsiusstraat 36, Telefoon 550811
Ruychaverstraat 1, Telefoon 554775

Eet

Ten Hoeve's

Roggebrood

Heerengracht 22, Waldeck Pymontkade 2E
DEN HAAG

v. Meursstraat 10a, ROTTERDAM

Rotterdamsche Bankvereniging

*Een sterke schakel
in het Binnen- en Buitenlandsch
Betalingsverkeer*

193 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

ROELF BOEKEMA

PRINSESTRAAT 60,
hoek Juffrouw Idastraat
's-GRAVENHAGE

**POSTZEGELS
VEILINGEN**

AANKOOP - VERKOOP
KEURING - TAXATIES

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK, N.V.

AMSTERDAM - Singel 250
ROTTERDAM - Mathenesserlaan 235
's-GRAVENHAGE - L. Vijverberg 11

MESKER

PARKSTRAAT 10 - DEN HAAG

WONINGINRICHTING
BINNENHUISARCHITECTUUR

**Behartiging van
Uw belangen
in Indië en het
Verre Oosten**

DEVIEZENBANK

Unox

fijnste
vleeschwaren

U A 1 0365

Gereserveerd voor
GEO. WEHRIJ & Co.
Amsterdam

VOOR POSTZEGELS
ENGELKAMP!

AANKOOP
VERKOOP
VEILINGEN

THEO ENGELKAMP, Den Haag
Lange Poten 7a
Telefoon 113853

„Bagatelle”

PASSAGE 61 - DEN HAAG
Telefoon Café 114047
Telefoon Dir. 180788

Café-Concert

RESTAURANT 1e ETAGE

't Goude Hooft

Groenmarkt, Den Haag
TAVERNE - RESTAURANT
alwaar de keuken op zeer
bijzondere wijze wordt verzorgd

